

Nestkasten en kunstnesten voor roofvogels en uilen in en om

Amsterdam in 1974

(vgl. vorig verslag, Med. Blad, 12e jrg. nr. 1, blz. 2 t/m 9)

In dit verslag zal weer een kort overzicht worden gegeven van de bezetting van de kunstnesten en nestkasten. Vooral voor de Torenvalk zullen wat extra gegevens vermeld worden over de productie en mortaliteit.

Voor de roofvogels en uilen was 1974 een goed broedjaar. De muizenstand was hoog en ook het weer was redelijk.

Dit jaar werden in totaal 181 nestkasten en + 25 kunstnesten gecontroleerd. Behalve de kasten, die door ons zelf zijn opgehangen, werden ook nestkasten gecontroleerd, die geplaatst waren door mensen van de sportvelden en de stadsparken in Amsterdam, en van het recreatiegebied Spaarnwoude. De verdeling van de kasten over het areaal was ongeveer net als in 1973 (zie kaartje vorig verslag, blz. 9), alleen is het aantal kasten in Spaarnwoude sterk vergroot. Verder werden vroeg in het broedseizoen (maart, april) nog een aantal steenuilkasten geplaatst, vooral in de Ronde Hoep, maar ook in de Haarlemmermeer. Deze kasten waren eigenlijk te laat opgehangen om voor 1974 nog succes te kunnen verwachten.

Van de 181 nestkasten waren er 10 niet bruikbaar, omdat bijv. bodem-materiaal afwezig was, of de kast zodanig hing, dat hij moest worden verwijderd. Van de resterende 171 waren er 123 bedoeld voor Torenvalk, 23 voor bosuilen, 24 voor steenuilen en 1 voor een kerkuil.

Dit zegt op zichzelf niets, daar er in een bepaald type torenvalkkast ook ransuilen kunnen gaan broeden, en een ander type ook wel door bosuilen gebruikt wordt, terwijl torenvalken zelfs speciale bosuilkasten betrekken. Deze aantallen zijn dus alleen om een indruk te geven van het aantal nestkasten.

De groep van controleurs is ook dit jaar weer uitgebreid. Ze bestond uit de heren Andriese, Buurma, van Duin, de Groot, Hartog, Poppe, Rademaker, Veling, Walters, van Waveren, v.d. Wiel, van Zuilen en de schrijver, waarbij verschillende van deze mensen met enkele anderen de controles verrichtten. Voorts de CJN, afd. Zonnedauw en Dwergstern, de NJN en NIVON VWG Velzen. De laatste groep heeft n.l. 2 kasten geplaatst in Spaarnwoude.

Bosuil

Het seizoen was voor de bosuil een stuk gunstiger dan het vorige jaar, toen van 10 kasten waarin eieren gevonden werden, maar in 2 kasten de voortplanting succesvol verliep. Dit jaar werden in 14 kasten eieren vastgesteld, waarna er in 8 daarvan jongen groot kwamen. Op één na waren deze broedsels aanwezig in het Amsterdamse Bos.

Ransuil

Ook dit jaar kwam de ransuil weer in 2 nestkasten tot broeden, hetgeen in beide gevallen succesvol verliep. In 2 kunstnesten (c.q. mand) werden ook eieren gelegd, maar hiervan werd één legsel verlaten. Er zijn dus dit jaar in 3 kunstmatige broedgelegenheden jonge ransuilen groot geworden.

Steenuil

Bij deze soort is een gepaste juichkreet op zijn plaats. Sinds het begin van ons nestkastwerk is gepoogd dit uiltje in één van de kasten tot broeden te krijgen. Daarvoor werden verschillende modellen aangeboden. Dit jaar heeft dit in de Haarlemmermeer succes gehad. In een pijp (modificatie van het kastmodel zoals dat vermeld is in het Vogeljaar 22 (3): 803-805) bracht een steenuil 2 jongen groot. Eén van de jongen werd in het najaar een paar kilometer verder teruggemeld. Dus ondanks het feit, dat deze kasten erg laat in het seizoen geplaatst waren,

was er toch een broedgeval, terwijl ook andere pijpen door uiltjes bezocht zijn, hetgeen bleek uit de aanwezigheid van braakballen. Al met al mogen we goede hoop voor de toekomst hebben.

Kerkuil

Wederom bleef dit jaar de ene kast onbezet. Het zou goed zijn, als er in de komende seizoenen meer kasten voor deze soort werden geplaatst.

Torenvalk

Zelfs dit jaar was weer sprake van een verdubbeling van het aantal door torenvalken gebruikte nestkasten. Werden er in 1973 in 39 kasten eieren gevonden, in 1974 was dit in 75 kasten het geval. Verder werd er vlak bij een bezette kast nog in een oud kraaienest een torenvalkbroedsel gecontroleerd. Van deze 76 legsels met in totaal minimaal 383 eieren waren er 67 succesvol en kwamen 300 jongen groot. Er wordt hier een minimaal aantal eieren gegeven, omdat niet alle legsels gecontroleerd zijn, daar bij de eerste controle soms al kleine jongen aanwezig waren. Dan is het aantal eieren bepaald op het aantal waargenomen jongen plus eventueel nog aanwezige eieren. Van de 300 jongen konden er 287 worden geringd.

Tabel I - Verdeling van de broedgevallen van de torenvalk in nestkasten over de verschillende deelgebieden van ons areaal.

	<u>A</u>	<u>B</u>		<u>A</u>	<u>B</u>
Haarlemmermeer	16	14	Amsterdam Noord	2	2
Amstelland	22	20	Asd West + sportvelden	6	6
Uithoorn + Aalsmeer	8	8	Diemen + Bijlmermeer	2	2
Amsterdamse Bos	5	5	Rest	1	1
Spaarnwoude e.o.	13	9			

A = aantal kasten waarin één of meer eieren gevonden werden.

B = aantal kasten waaruit zeker of vrijwel zeker jongen zijn uitgevlogen.

Het gemiddeld aantal eieren per nest was in 1974 veel hoger dan in 1973: resp. 5,21 en 4,68. Dit had natuurlijk ook effect op het gemiddeld aantal jongen, dat in 1974 4,48 was, terwijl dit in 1973 slechts 4,14 was.

Bij de berekening van deze gemiddelden is uitgegaan van broedsels waarbij het legsel zeker voltallig was en de jongen bijna zeker uitgevlogen zijn. Of het legproces bij een 8-legsel, dat werd vastgesteld, wel normaal te noemen is, is te betwijfelen, daar dit hoge aantal eieren waarschijnlijk is ontstaan doordat een tweede vrouwtje er later eieren bij gelegd heeft. Toen de drie jongen + 1,5 week oud geringd werden, hadden ze de resterende vijf eieren in de hoeken van de kast geschopt. Toen deze eieren later geopend werden, vonden we in alle vijf zeer grote embryo's (min. 3 weken oud), die natuurlijk allang dood waren.

Tabel II - Vergelijking aantallen eieren en jongen per legsel (alleen succesvolle broedsels)

Aantal eieren in het legsel	2	3	4	5	6	7	8
Aantal legsels	1	5	17	53	32	3	1
Totaal aantal jongen hieruit	2	14	56	234	164	17	3
Gemiddeld aantal jongen	2,0	2,8	3,3	4,4	5,1	5,7	3,0

Uit tabel II, waarin de gegevens tot en met 1974 zijn gebruikt, blijkt dat de theorie, dat het meest voorkomende legsel (hier 5 eieren) gemiddeld het hoogste aantal jongen oplevert, hier niet uitkomt. Misschien komt dit doordat de kans op ongelukken met de jongen van kastenbroeders kleiner is dan bijv. bij valken die in oude kraaienesten broeden. Het zou nuttig zijn om beide categorieën eens te vergelijken. Helaas hebben wij nauwelijks gegevens van de laatste categorie.

Evenals vorig jaar zijn ook nu weer bijna alle nestjongen op het moment dat ze geringd werden gewogen en gemeten. Berekeningen met de gewichten moeten nog verder worden uitgevoerd, maar uit de vleugellengtes kunnen we nu vrij nauwkeurig de eerste ei-datum berekenen. Daar de basisgegevens over de groeisnelheid van de vleugel vorig jaar nog onvoldoende aanwezig waren, worden hier ook de berekende eerste ei-data van 1973 gegeven. Deze resultaten zijn in tabel III vermeld, waarin de aantallen legsels gegeven worden, waarvan het eerste ei gelegd is in een vijfdaagse periode. Periode 1 begint op 1 januari, dus april omvat de periodes 19 t/m 24, en mei 25 t/m 30.

Tabel III - eerste ei-data.

Periode	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
1973					1	2	3	9	6	6	3	1
1974	2	1	6	11	8	5	10	7	10	2	2	2

Het eerste ei van de vroegste valken werd in 1974 op 27 maart gelegd, terwijl dit in 1973 pas op 17 april gebeurde, een verschil van bijna 3 weken. Ook het gemiddelde lag in 1974 een stuk vroeger.

Opvallend is, dat in beide jaren tot in eind mei nog valken met leggen beginnen, hetgeen in 1974 resulteerde in een zeer gespreide legtijd. Evenals Dr. A.J. Cavé vonden wij de tendens, dat later in het seizoen iets kleinere legsels gelegd worden.

Tabel IV - gemiddelde legsel-grootte in de tijd.

Periode	17/18	19/20	21/22	23/24	25/26	27/28	29/30
1973	-	-	4,0	4,6	4,7	4,6	5,0
1974	6,5	6,0	5,5	4,7	5,1	4,5	5,0

Nu nog iets over de terugmeldingen. In het vorige verslag stond een tabel (X), waaruit bleek, dat jongen uit kleine broedsels in hun eerste levensjaar een hogere "natuurlijke" sterfte hadden dan die met veel broertjes en zusjes. Indien dit waar is, dan zouden er meer terugmeldingen van vogels uit grotere broedsels in latere jaren moeten komen. Bovendien zouden met opzet bemachtigde vogels (gevangen of geschoten) ook vooral uit die grote broedsels afkomstig moeten zijn. Om o.a. dit te onderzoeken is gepoogd veel volgroeide valken te vangen. De resultaten in tabel V, waarin meldingen tot 31 maart 1975 zijn verwerkt, geven geen bevestiging van deze theorie.

Tabel V - verdeling van aantal geringde en teruggemelde valken.

A	B	C	D	E	F	G	H
1	3	3	1 33,3 %	-	-	-	-
2	9	18	3 16,7	-	-	1 5,6 %	1 5,6 %
3	32	96	11 11,5	1 1,1 %	3 3,1 %	-	4 4,2
4	31	124	13 10,5	3 2,4	2 1,6	-	5 4,0
5	58	290	19 6,8	4 1,4	4 1,4	1 0,3	9 3,1
6	22	132	5 3,8	-	6 4,5	1 0,8	7 5,3
7	1	7	1 14,3	1 14,3	-	-	1 14,3
	156	670	53	9	15	3	27

A = aantal pulli in het nest

B = aantal geringde broedsels C = aantal geringde pulli

D = aantal dood, of zonder menselijke ingreep doodgegaan, in eerste levens-

E = idem maar dan in meer dan eerste levensjaar.

F = aantal levend gemeld in eerste levensjaar = met opzet bemachtigd.

G = idem maar dan in meer dan eerste levensjaar.

H = E + F + G

(nestkasten roofvogels, blz. 4)

- Opm. 1) Bij D t/m H is achter het aantal meldingen het percentage vermeld, dat het aantal is van het oorspronkelijke aantal pulli.
2) De overgang tussen 2 levensjaren is gelegd bij 1 juni.
3) Gevangen vogels vooral aan eind van het levensjaar, dus na de winter.

De procentuele afname van de in het eerste levensjaar gestorven valken is nog steeds zeer sterk naarmate de broedsels groter waren. Maar als we de meldingen bekijken van valken, die zeker of waarschijnlijk dat jaar overleefden, dan vinden we daarbij niet het omgekeerde. Een verklaring van dit verschijnsel is nog niet duidelijk.

Ten behoeve van de roofvogels en uilen, ter vergelijking met voorgaande jaren, en ook omdat wij het leuk en interessant vinden, zullen de activiteiten van onze groep in 1975 worden voortgezet.

Tot slot wil ik iedereen bedanken, die in 1974 meewerkte aan controles en aan het maken van de kasten. Tevens dank aan de mensen, die een gelijke bijdrage voor dit werk gaven. Voor degenen, die dit nog niet deden, wil ik vermelden, dat we nog steeds niet helemaal rond zijn. Het gironummer 2284764 t.n.v. J.B. Buker blijft dus open staan.

Mede namens de hele groep
Joop B. Buker
Willem Mollhof 9
Amsterdam - 1018.
Tel. 020 - 152766

JBB/vDr
4 april 1975